

RIKSADVOKATEN

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres referanse:

25/5061

Vår referanse:

25/1731 - 2 / ABS021

Dato:

16.12.2025

Høring – ny straffebestemmelse om involvering av mindreårige i kriminalitet

1. Innledning

Det vises til høringsbrev 2. september 2025 med frist 1. desember d.å. Beklageligvis er høringsfristen oversittet.

Riksadvokaten deler departementets bekymring for utviklingen der kriminelle nettverk rekrutterer barn og unge til å begå mer alvorlige lovbrudd.

2. Supplering vedrørende gjeldende rett (til punkt 3 i høringsnotatet)

Det er påpekt i høringsnotatet at handlingene som vil rammes av det foreslåtte nye straffebudet, til dels allerede er kriminalisert. Det alminnelige medvirkningsansvaret, jf. straffeloven § 15, og bestemmelser som kriminaliserer forberedelseshandlinger, herunder inngåelse av forbund, sammenholdt med det alminnelige forsøksansvaret, jf. straffeloven § 16, gir rettslig sett et relativt vidt rom for å straffe den som søker å involvere andre i alvorlig kriminalitet. Imidlertid vil det kunne være krevende å avdekke og bevise utover enhver rimelig tvil at slik involvering har funnet sted, før den har materialisert seg i gjennomføringen av slike straffbare handlinger som involveringen hadde til hensikt å oppnå, eventuelt forsøkshandlinger.

Utover det strafferettslige vernet i gjeldende rett som er beskrevet i høringsnotatet, vil riksadvokaten påpeke at også forbud mot befatning med våpen og eksplosiver, og relaterte straffebud i straffeloven, gir et vern mot forberedelseshandlinger til alvorlig kriminalitet, herunder forberedelseshandlinger som involverer mindreårige. En vil i denne forbindelse særlig vise til straffeloven § 191 om grov ulovlig befatning med skytevåpen, våpendeler, eksplosiver og utgangsstoffer for eksplosiver, som har en strafferamme på bot eller fengsel inntil 6 år. Det er påpekt i merknader til bestemmelsen i Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) at kjerneområdet for bestemmelsen vil være "tilfeller av ulovlig befatning med skytevåpen mv. som ledd i organisert kriminalitet eller terrorvirksomhet". Oppbevaring av våpen mv. i tilknytning til et kriminelt miljø, eller medvirkning til dette, kan utgjøre overtredelse av bestemmelsen. Til illustrasjon vises det til Høyesteretts dom HR-2023-1677-A, der det ble lagt vekt på blant annet det følgende da oppbevaring av en ladd uregistrert halvautomatisk pistol i stuen i tiltaltes bolig ble bedømt som en overtredelse av straffeloven § 191:

"Endelig legger jeg vekt på at den ulovlige befatningen med skytevåpenet har tilknytning til et kriminelt miljø. Ifølge tiltaltes forklaring hadde han mottatt pistolen som oppgjør for gjeld. Dette underbygger tilknytningen til kriminell virksomhet, og tingretten fant det bevist at tiltalte «i alle fall har nær kontakt med et kriminelt miljø». Tiltalte visste også at det var flere tidligere straffedømte personer blant dem som hadde tilgang til leiligheten, og at to av dem tidligere var dømt for medvirkning til grov ulovlig bevæpning med skytevåpen på offentlig sted. Ulovlig befatning med skytevåpen i tilknytning til kriminelle miljøer øker risikoen for bruk i forbindelse med straffbare handlinger."

Involvering av mindreårige i kriminelle nettverk kan etter omstendighetene skje ved metoder og til formål som kan henføres under § 257 om menneskehandel, herunder første ledd bokstav b om tvangsarbeid eller tvangstjenester, se også bestemmelsens tredje ledd. Departementet har i et brev til riksadvokaten og Politidirektoratet 14. november 2025 (departementets ref. 25/6082 INWL) uttalt følgende om forholdet mellom forslaget i innværende hørings sak og straffeloven § 257:

"Menneskehandelsbestemmelsen er først aktuell dersom handlingen innebærer utnyttelse av barnet, eller formålet er å oppnå en fordel gjennom slik utnyttelse. Handlinger som å oppmuntre, hjelpe eller medvirke til at et barn begår kriminalitet, uten at det samtidig foreligger et utnyttelsesforhold vil ikke rammes av bestemmelsen. Det kan omfatte situasjoner der en person påvirker, lokker, instruerer eller oppmuntrer et barn til kriminalitet, som et enkeltstående «påvirkningsforhold» fremfor et utnyttelsesforhold.

Straffebestemmelsen om involvering av mindreårige i kriminalitet som nå er på høring, oppstiller ikke noe vilkår om at den mindreårige ble utnyttet eller forledet, eller at gjerningspersonen utviste tvang, press eller annen utilbørlig atferd, se høringsnotatet side 12. Etter forslaget er det tilstrekkelig for straffansvar å «involvere» en mindreårig «i en straffbar handling». Den foreslåtte straffebestemmelsen vil altså ha et videre anvendelsesområde enn § 257 om menneskehandel, og slik supplere menneskehandelsbestemmelsen der en foreløpig hypotese om mulig menneskehandel ikke kan bekreftes eller bevises."

Til dette vil riksadvokaten tilføye at de to bestemmelsene verner noe ulike interesser. Straffebudet om menneskehandel er plassert i straffelovens kapittel 24 om vern av den personlige frihet og fred, og kjernen i straffebudet er at den fornærmede er utnyttet eller forledet til bestemte formål, jf. Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) side 97. Som omtalt nærmere nedenfor i hørings svaret, verner foreslått ny § 200 i stor grad andre interesser. I etterforskningen av lovbrudd som mindreårige begår på oppdrag fra kriminelle nettverk vil det, som ellers, være viktig at politiet klarer å fange opp tilfeller av menneskehandel der de forekommer. Det vises til riksadvokatens behandling av temaet i svar til departementet 28. november d.å.

3. Kriminaliseringsspørsmålet, herunder spørsmål om interessevern (til punkt 6.1 i høringsnotatet)

I høringsnotatet er det reist spørsmål ved "om gjeldende rett gir et tilstrekkelig strafferettslig vern mot at barn involveres i straffbare handlinger eller straffbar virksomhet". Det er pekt på de følgende momenter som kan tale for å innføre et nytt særskilt straffebud (vår nummerering):

- I. Det kan argumenteres for at det straffverdige ved å involvere barn i kriminalitet bør markeres gjennom en egen straffebestemmelse.
- II. Det kan være behov for en egen bestemmelse for å kriminalisere involveringshandlinger som er straffverdige, men som i dag ikke er straffbare.
- III. Det kan være behov for å kriminalisere involvering av mindreårige i straffbar virksomhet uten at involveringen kan knyttes til én konkret straffbar handling.
- IV. Det er i svensk og dansk rett nylig innført lovbestemmelser som kriminaliserer involvering av mindreårige i kriminalitet.

Til nr. I: Riksadvokaten vil på generelt grunnlag oppfordre til varsomhet med å innføre et nytt straffebud for å markere straffverdighet, når det er sannsynlig at straffebudet i stor grad vil ramme handlinger som allerede er kriminalisert. Når det gjelder dette aspektet ved forslaget, er det visse likhetstrekk til et forslag om et særskilt straffebud for medvirkning til at barn under 15 år begår kriminalitet, som ble vurdert av Straffelovkommisjonen og departementet i 2002, se Ot.prp. nr. 106 (2001–2002) kapittel 7. Under høringen frarådet riksadvokaten forslaget, og påpekte at det ikke var påvist noe konkret behov for et eget straffebud. Både kommisjonen og departementet la vekt på at gjeldende strafferammer ga domstolene rom til å ta tilstrekkelig hensyn til det straffeskjerpene moment som ligger i at en voksen har tilskyndet et barn til å begå en kriminell handling, og departementet tok ikke forslaget til følge.

Det klanderverdige ved å involvere barn i konkrete straffbare handlinger er allerede i en viss grad reflektert i straffeloven § 77 bokstav g og l, slik departementet har påpekt i høringsnotatet. Riksadvokatens overordnede inntrykk er at det er et rom for mer aktiv bruk av disse bestemmelsene, men en har på det nåværende tidspunkt ikke empiri for å belegge dette annet enn at bestemmelsene sjelden er uttrykkelig nevnt i rettspraksis som er tilgjengelig gjennom Lovdata. Departementets forslag om endring av bokstav l omtales avslutningsvis i høringssvaret.

I større straffesaker, der straffbare forhold er begått av flere i fellesskap, kan det oppstå behov for å avgrense saken av hensyn til en effektiv bruk av politiets, påtalemyndighetens og domstolenes ressurser, noe som er beskrevet blant annet i riksadvokatens skriftserie nr. 1/2018 *Effektivisering av domstolsbehandlingen av større straffesaker*. Det vil kunne være ønskelig å avgrense saken allerede på etterforskningsstadiet. Som ledd i en slik vurdering vil det kunne være aktuelt å søke å avklare hvem av de involverte som har det største ansvaret for de avdekkede kriminelle handlingene, og rette innsatsen inn mot disse. For at saken ikke skal gjøres unødig omfattende kan det være forsvarlig at mer perifere skikkelser vies mindre oppmerksomhet. Dersom politiet etterforsker straffbare handlinger begått av en kriminell organisert gruppe, og barn og unge er blitt involvert i nettverket men *ikke selv har begått straffbare handlinger* (eller handlinger som ville vært straffbare om barnet var over 15 år), vil det på denne bakgrunn kunne være nærliggende å konsentrere tilmålte etterforskningsressurser mot personene med det største ansvaret, og alvorlige straffbare handlinger begått av dem. Det virker derfor rimelig å anta at det først og fremst – men antageligvis ikke utelukkende – er i sakene der *barnets egne handlinger* er et utgangspunkt for etterforskningen (eventuelt for ett av flere forhold i et sakskompleks), for eksempel der saken springer ut av en voldshandling som et barn har forsøkt å utføre på oppdrag fra et kriminelt nettverk, at involvering av mindreårige står sentralt i etterforskningen.

Når det gjelder nr. II om nykriminalisering, vil det være naturlig å ta utgangspunkt i alminnelige kriminaliseringsprinsipper som er beskrevet i forarbeidene til någjeldende straffelov, særlig

skadefølgeprinsippet. De klanderverdige handlingene som det her er tale om, som ikke allerede dekkes av eksisterende straffebestemmelser om forbund til alvorlig kriminalitet eller forsøk på medvirkning, har en nokså avledet forbindelse til slik (fare for) skade som kan rettferdiggjøre kriminalisering. I høringsnotatet har departementet fremhevet to interesser som blir skadelidende når barn involveres i kriminalitet.

For det første samfunnets mer generelle interesse i å motvirke den kriminelle virksomheten til kriminelle nettverk, og at slike nettverk opparbeider seg en sterk posisjon i samfunnet. I høringsnotatet heter det (s. 9):

"Involvering av mindreårige i kriminalitet er et alvorlig og økende samfunnsproblem." De kriminelle nettverkene "reduserer [...] risikoen for egen del, samtidig som de oppnår fordeler gjennom kriminaliteten som begås. Dette styrker nettverkens posisjon."

Denne interessen bør først og fremst søkes vernet av de ulike straffebudene som de kriminelle nettverkene m.m. overtrer ved sine kriminelle aktiviteter, og ved straffutmålingen. Det kan imidlertid vurderes om en kan styrke det strafferettslige vernet spesifikt mot slike straffbare handlinger gjennom å kriminalisere forberedelseshandlinger som går ut på å knytte til seg barn og unge på en måte som gir nettverket fordeler og styrker dets posisjon.

Den andre interessen som fremheves i høringsnotatet, er å beskytte barn fra påvirkning fra kriminelle som kan utnytte deres sårbarhet, samt den risiko for negative konsekvenser slik påvirkning innebærer for det enkelte barn. I høringsnotatet heter det (s. 9):

"Barn og unge vil ofte mangle erfaring og forståelse for konsekvensene av å begå straffbare handlinger, noe som kan gjøre dem sårbare for påvirkning fra eldre kriminelle. Kriminelle nettverk vil bevisst kunne forsøke å utnytte dette, ved å tilby tilhørighet, brorskap, respekt og økonomiske midler mv. mot at den mindreårige utfører kriminelle oppdrag. [...] Samtidig vil den unge kunne dras inn i et kriminelt miljø, som det kan være vanskelig å bryte ut av. Involvering i kriminalitet kan medføre en rekke uheldige konsekvenser for den unge, slik som hindringer for utdanning og arbeidsliv. I ytterste konsekvens kan det også medføre at den unge utsettes for alvorlige krenkelser rettet mot liv, helse og trygghet."

Det siterte har også en side til samfunnets interesse i å unngå utenforskap mv. i de yngre generasjonene, og de negative konsekvensene dette på sikt kan ha for brede samfunnsinteresser.

Flere av handlemåtene som det foreslåtte straffebudet vil ramme står i et ganske indirekte forhold til den typen interesser som er fremhevet ovenfor, særlig med tanke på at straffebudet ikke begrenser seg til kriminelle nettverks rekrutteringsvirksomhet. Når det ikke stilles minstekrav til gjerningspersonens alder, den underliggende straffbare handlingens alvor, eller at det må skje som ledd i en kriminell gruppe, rammer bestemmelsen handlinger som ikke nødvendigvis har vesentlig større negative konsekvenser enn ganske alminnelige kilder til uønsket påvirkning av barn og unge i et moderne samfunn.

Riksadvokaten er enig i at det normalt vil være en risiko for at barn som involveres i kriminelle nettverk kan komme i uønskede situasjoner, herunder alvorlige krenkelser mot barnet selv, selv om barnet i utgangspunktet ønsket å bli involvert i det kriminelle nettverkets aktiviteter. Eksisterende bestemmelser i straffeloven kapittel 24, herunder § 257 om menneskehandel, gir

imidlertid allerede et strafferettslig vern mot mer konkrete tvangssituasjoner som barnet kan bli utsatt for.

Når det gjelder nr. III, om hvorvidt en bør ha et straffebud om involvering som ikke knytter seg til én konkret straffbar handling, ser riksadvokaten dette i sammenheng med de bevismessige vanskeligheter som kan melde seg ved etterforskning av hendelser i lukkede kriminelle miljøer. Barn som involveres i kriminalitet vil formentlig ofte ønske å holde dette skjult, og det vil i utgangspunktet ikke være noen fornærmet i strafferettslig forstand som vil anmelde forholdet.

Det må utvilsomt være et ideal at de handlinger innbyggerne straffes for skal konkretiseres av påtalemyndigheten og domstolene. Rent praktisk er det dessuten vanskelig å tenke seg et straffebud mot involvering av barn i kriminalitet som er tilstrekkelig avgrenset til å ramme kun straffverdige handlinger, uten at det ved håndhevelsen må etableres en hypotese som konkretiserer de(n) underliggende straffbare handlingen(e) barnet er blitt involvert i. En slik hypotese vil dessuten være vesentlig for å komme frem til en passende straffereaksjon.

Når det gjelder straffbare handlinger på et forberedelsesstadium, er det et visst rom for å la enkeltheter knyttet til det tiltenkte lovbruddet være uspesifisert – hvilket må sees i sammenheng med at det underliggende straffbare forholdet ennå ikke eksisterer. For så vidt gjelder forbundsbestemmelsene, legger riksadvokaten til grunn at det følgende utsagnet fra Kjerschows kommentarutgave til straffeloven av 1902, side 296, vedrørende kravet om konkretisering av innholdet i avtalen, fremdeles er treffende: "Avtalen (forbundsinnngåelsen) må gjelde en eller flere av de i [...] nevnte forbrytelser, uten at dog enkelthetene med hensyn til sted, tid og midler behøver å være avtalt, når kun has for øie om enn i omriss en eller flere bestemte forbrytelser." Høyesterett har i Rt. 2013 s. 789 avsnitt 30–31 gitt sin tilslutning til en rettsbelæring om innholdet i dagjeldende straffelov § 147a (om terrorforbund) der Kjerschows formulering om at de tiltalte må ha hatt forbrytelsen *for øye, om enn i omriss*, brukes uten kreditering, og der konkretiseringskravet for terrorforbund utlegges i tråd med den rådende oppfatningen i litteraturen.

Minstekravet om et *omriss* av en straffbar handling, som beskrevet ovenfor, fremstår som en forsvarlig lemping av kravet til konkretisering av den straffbare handlingen, i de tilfeller der det er påkrevet å kriminalisere forberedelseshandlinger. Riksadvokaten har vanskelig for å se at det er nødvendig, eller gir noen klar nytteverdi sett i lys av de komplikasjoner en ville støte på ved håndhevelsen, å lempe konkretiseringskravet ytterligere i en ny bestemmelse om involvering av mindreårige i kriminalitet.

Når det gjelder nr. IV, er riksadvokaten av det syn at det vil være nyttig i seg selv at det ikke over tid oppstår for markerte ulikheter mellom rettstilstandene i Norge, Sverige og Danmark når det gjelder hvilke handlinger i tilknytning til kriminelle nettverk som er straffbare – ikke minst med tanke på at det er kriminelle nettverk som opererer på tvers av våre landegrenser. I høringsnotatet har departementet hentet inspirasjon fra særlig den svenske bestemmelsen om involvering av mindreårige i lovbrudd (Brottsbalken 16 kap. 5 a §).

Riksadvokaten har uformelt innhentet opplysninger fra Åklagarmyndigheten som tilsier at bestemmelsen raskt har fått praktisk anvendelse. Siden straffebudet trådte i kraft for om lag to år siden, er det tatt ut tiltale for overtredelse av straffebudet i 100 saker, og i de fleste tilfeller er det oppnådd domfellelse i samsvar med tiltalen. Gjerningsbeskrivelsen har etter det opplyste ikke voldt særskilte problemer under rettsanvendelsen. Ved straffutmålingen har domstolene tatt utgangspunkt i alvorsheten av det underliggende straffbare forholdet, den mindreåriges alder, og

gjerningspersonens relasjon til den mindreårige. Det har blitt ansett som særlig alvorlig dersom barnet var under den kriminelle lavalder. Etter det opplyste er det inntil videre krevende å dra generelle slutninger om hvilken betydning overtredelsen av involveringsstraffebudet har hatt for straffen, fordi det i mange saker gjelder særlig alvorlige underliggende straffbare forhold, og etter det riksadvokaten forstår siktes det da til at bestemmelsene anvendes i konkurrans og det uansett ville blitt idømt en streng straff i saken. I denne forbindelse kan nevnes at det i en gjennomgang av et utvalg dommer er påpekt at tiltale etter involverende-straffebudet gjaldt "konkrete brott som barnet prøvas för genom åtal eller bevistalan", og ikke rekruttering til et kriminelt miljø som sådan.¹ Åklagarmyndigheten opplyste at i saker der det underliggende straffbare forholdet har et lavt straffenivå, har domstolene nesten doblet den utmålte straffen for at overtredelsen av involveringsstraffebudet skal få effekt.

Riksadvokaten vil imidlertid bemerke at behovet for en slik bestemmelse i Sverige må sees i lys av at forsøksansvaret er snevrere i svensk straffelovgivning, og at deres medvirkningslære er noe annerledes innrettet. Forskjellen mellom svensk og norsk rett på dette punktet kommer på spissen i et tilfelle der en person har tilskyndet en annens lovbrudd, men hovedmannens forhold ikke kommer lenger enn et straffritt forberedelsesstadium. Etter norsk rett ville medvirkeren kunne straffes for *forsøk på medvirkning*, mens denne muligheten ikke er tilgjengelig i svensk rett.² Etter svensk rett vil en i stedet kunne vurdere forholdet opp mot bestemmelser om forberedelseshandlingen *stämpling*, som har et snevrere anvendelsesområde. En slik ulikhet i de alminnelige utgangspunktene i norsk og svensk straffelovgivning kan medføre at behovet for en særskilt bestemmelse om *involvering* fortoner seg ulikt i våre to land.

I en samlet vurdering av disse momentene er det riksadvokatens syn at det fremstår tvilsomt om det er et reelt behov for et så vidtrekkende nytt straffebud som foreslått i høringsnotatet. Riksadvokaten er imidlertid enig i at det kan være ønskelig med et styrket strafferettslig vern av samfunnets interesse i å unngå at kriminelle nettverk opparbeider seg en sterk posisjon i samfunnet. Det er av stor betydning å motvirke at slike nettverk utnytter den mildere behandling som i henhold til vår straffelovgivning tilkommer mindreårige lovbrutere. En målsetting om å styrke det strafferettslige vernet mot slike handlinger – som en i utgangspunktet stiller seg positiv til – bør etter riksadvokatens syn søkes oppnådd gjennom bestemmelser som mer presist relaterer seg til dette interessevernet.

4. Nærmere om det foreslåtte nye straffebudet i høringsnotatet

Når det i forslaget til ny § 200 ikke stilles krav til arten eller alvorlet av kriminaliteten som barnet involveres i, og det oppstilles en nokså lav terskel for begrepet 'involvering', får bestemmelsen et noe uoverskuelig anvendelsesområde. Det synes å være på det rene at bestemmelsen, utenfor kjerneområdet, vil ramme forhold av en helt annen art – og langt lavere alvorsgrad – enn slike problemer som er fremhevet i begrunnelsen for forslaget. Bestemmelsen kan også innebære et drastisk sprang i lengstestraff for mindre alvorlige lovbrudd uten at dette alltid vil stå i forhold til straffverdigheten av handlingen.

Synspunktene i foregående avsnitt kan illustreres med et tenkt eksempel som i henhold til

---

¹ Märta Johansson, "Involverande och utnyttjande av unga i brottslighet En analys av domar om brotten människohandel och involverande av en underårig i brottslighet" (Stockholms länsstyrelse, 2025), s. 48.

² Se Holmqvist m.fl., *Brottsbalken. En kommentar* (studentutgåva 6, 2009), kommentarer til 23 kap. 4 §, side 23:49.

forutsetningene i høringsnotatet vil omfattes av det foreslåtte straffebudet:

Storebror (16 år) lar lillebror (14 år) bli med som passiv tilskuer idet han stjeler energidrikk og potetgull fra en dagligvarebutikk. Guttene deler på tyvegods når de kommer hjem.

Storebroren ville ved disse handlingene overoppfylle gjerningsbeskrivelsen i foreslått § 200, i den forstand at han har begått flere av involveringshandlingene som er nevnt i straffebudet: han har involvert lillebroren ved å *medbringe* ham under det mindre tyveriet, involvert ham igjen ved å *yte en fordel til* lillebroren i form av tilbud om energidrikk og potetgull, eventuelt har han *overlatt* en del av utbyttet av den straffbare handlingen (energidrikk og potetgull) til lillebroren. Det som i utgangspunktet var bøteforhold for storebroren – mindre tyveri og mindre heleri, jf. straffeloven § 323 og § 334 – får i medhold av det nye straffebudet og straffeloven § 79 bokstav a en lengstestraff på fengsel inntil 6 år. Involveringen av lillebroren er selvsagt klanderverdig, men gjeldende lovbestemmelser gir tilstrekkelig rom til å ta hensyn til denne straffverdigheten ved valg av strafferettslig reaksjon, og/eller utmålingen av straff.

Et så vidtrekkende straffebud som er foreslått av departementet, har den ulempe at det kan generere tolkningsspørsmål og uforutsigbarhet når bestemmelsen skal anvendes. Etter riksadvokatens syn bør en heller søke å oppnå lovgiverens intensjoner gjennom en bestemmelse som i mindre grad innfører nyvinninger i straffelovgivningen, som igjen nødvendiggjør nybrottsarbeid i rettsanvendelsen.

Riksadvokaten støtter altså ikke forslaget i høringsnotatet, men vil likevel knytte noen merknader til ordlyden for det tilfelle at departementet går videre med forslaget.

"en straffbar handling"

Departementet har forutsatt at bestemmelsen skal kunne anvendes på involvering i kriminell virksomhet, og at det ikke vil være nødvendig å spesifisere en konkret straffbar handling i tid og rom for å straffe for involvering. Etter riksadvokatens vurdering er det uklart om bestemmelsen vil kunne anvendes slik departementet har forutsatt.

Ordlyden peker i retning av en straffbar handling, hvilket leder tanken til et konkretisert straffbart forhold. Det er dessuten lagt til grunn i notatet at involveringen må skje når handlingen har kommet til straffbart forsøk, men før den straffbare handlingen er avsluttet. Dette tilsier at det må foretas en vurdering av hvorvidt involveringen har skjedd før, under eller etter forøvelsen av en straffbar handling, hvilket i seg selv fordrer en tidfesting av underliggende straffbare handlinger.

Om intensjonen er å ramme involvering i en mer uspesifisert kriminell aktivitet over tid, vil det være tilrådelig at dette går klarere frem av ordlyden.

Involveringsbegrepet

Involveringsbegrepet innebærer at det innføres en ny kategori av delaktighet i lovbrudd (det å *bli involvert*) som i seg selv ikke er straffbar. I høringsnotatet søkes involvering brukt for å fange opp både delaktighet i allerede begåtte lovbrudd, delaktighet i straffbare handlinger som ikke ennå er fullbyrdet, og delaktighet i en kriminell virksomhet i bredere forstand. Riksadvokaten vil reise spørsmål om bestemmelsen kan bli enklere å anvende i praksis dersom det skiller mellom de ulike fenomenene departementet ønsker å ramme, og fortrinnsvis anvendes figurer som allerede eksisterer i straffeloven, slik som *forbund*, fremfor å ramme alt som ulike varianter av

involvering.

"medbringe"

Riksadvokaten kan forstå at det anses ønskelig å ramme visse typer atferd som omfattes av denne handlingen i ordlyden, men der straffesaken springer ut av et konkret lovbrudd som er begått, vil riksadvokaten anta at det straffverdige ved å medbringe barn kan fanges opp fullgodt ved reaksjonsfastsettelsen. Utenfor slike tilfeller, blir det et spørsmål om ordlyden blir i overkant vid, i den forstand at den rammer handlinger av marginal straffverdighet. Det vil være et behov for føringer i forarbeidene til hjelp for rettsstridsvurderingen og påtalemyndighetens skjønnsutøvelse, men fortrinnsvis bør det vurderes å gjøre straffebudet snevrere.

Medvirkning

Medvirkningsansvar vil kunne være av avgjørende betydning for å arbeide seg bakover i et kriminelt nettverk, dersom yngre medlemmer benyttes som mellommenn (mellomledere) som gir oppdrag til mindreårige rekrutter mv.

Tatt i betraktning at en del av begrunnelsen for det foreslåtte nye straffebudet ifølge høringsnotatet er å beskytte barn mot potensielle negative følger av å bli involvert i kriminalitet, kan det oppstå spørsmål om de foresatte ved å unnlate å gripe inn kan straffes for passiv medvirkning. En viser til Høyesteretts praksis om medvirkningsansvar ved brudd på handleplikt som følger av omsorgsansvar for barn, se blant annet HR-2024-1016-A. Med utgangspunkt i straffebudets foreslåtte plassering i kapittel 20, og at straffbarheten ikke avhenger av at det har skjedd noen krenkelse av barnet, antar riksadvokaten at barnet neppe er å anse som fornærmet i saken. Med mindre det gis klare signaler fra lovgiver i forarbeidene i retning av at passivitet hos foreldre (eller andre med omsorgsansvar for barnet) kan lede til medvirkningsansvar, antar riksadvokaten at det ikke vil være tilstrekkelig grunnlag for å oppstille dette.

Strafferamme

En strafferamme på tre år kan muligvis forsvares dersom straffebudet justeres slik at det treffer noe mer presist på alvorligere tilfeller av involvering av mindreårige. Det vises til drøftelsen ovenfor.

Slik straffebudet står i høringsnotatet, vil en strafferamme på tre år i en del saker kunne føre til et stort sprang i lengstestrafen sammenlignet med det underliggende straffbare forholdet, noe som skaper en risiko for vilkårlige utslag. Dersom gjerningsbeskrivelsen forblir så vidtrekkende, vil det være ønskelig at det i forarbeidene gis nokså utfyllende retningsgivende uttalelser om hvilke omstendigheter ved lovbruddet som skal tillegges størst vekt ved reaksjonsfastsettelsen.

Grov overtredelse

Riksadvokaten stiller seg tvilende til om det vil være noe reelt behov for en bestemmelse om grov overtredelse av straffebudet. Det vises til at slike mer alvorlige handlinger som det kan være tale om, ofte vil være aktuelle å vurdere opp mot strengere straffebud, for eksempel bestemmelser som rammer (forsøk på) inngåelse av forbund om å begå alvorlig kriminalitet, eller straffebud i lovens kapittel 24, herunder § 257 om menneskehandel.

5. Et alternativt forslag

For å styrke det strafferettslige vernet mot at kriminelle nettverk rekrutterer barn og unge til alvorlige lovbrudd, kan det etter riksadvokatens syn være fornuftig å bygge videre på eksisterende straffebud om *forbund*, og tilhørende rettspraksis. Slike bestemmelser i gjeldende rett er enten avgrenset til å gjelde meget alvorlige lovbrudd, eller lovbrudd med 3 års strafferamme dersom de skjer som ledd i aktivitetene til en kriminell gruppe.

Etter riksadvokatens syn kan det forsvares å foreta en begrenset utvidelse av kretsen av lovbrudd der forbund straffes, i en ny bestemmelse om inngåelse av *forbund med mindreårige*. Straffebudet bør innrettes slik at tilbud om oppdrag via sosiale medier, chatterom i dataspill m.m. fanges opp, eventuelt som straffbart forsøk. Et slikt straffebud kan lyde:

Med fengsel i [X] år straffes den som inngår forbund med en person under 18 år om å begå et lovbrudd [Alternativ A: som nevnt i §§ 190, 231, 251, 254, 263, 271, 273, 274 første ledd, 321 eller 327 / Alternativ B: som kan straffes med fengsel i minst 1 år], med mindre forholdet går inn under en strengere straffebestemmelse.

[Uvitenhet om barnets riktige alder fører ikke til straffrihet hvis tiltalte kan klandres for sin uvitenhet.]

[Straff etter denne paragrafen kan falle bort dersom lovbruddets art eller omstendighetene for øvrig tilsier at straffskylden er særlig liten.]

Bestemmelsen vil først og fremst være ment for situasjoner der voksne forsøker å rekruttere barn til å begå lovbrudd, men forslaget er innrettet slik at det også kan ramme mindreårige som rekrutterer andre mindreårige til lovbrudd. For å unngå at straffebudet blir overinkluderende, bør det enten inntas en passende unntaksbestemmelse (se nedenfor), eller gis anvisning i forarbeidene om aktiv bruk av rettsstridsreservasjonen, som er egnet til å sikre at bestemmelsen kun anvendes i tilfeller der de hensyn som underbygger straffebudet, slår til.

Å kriminalisere handlinger som ikke når opp til den nedre terskelen for forsøk, bør være en veloverveid beslutning, herunder basere seg på en analyse av hvilket reelt kriminaliseringsbehov som foreligger. Etter riksadvokatens syn er det derfor nødvendig å stille krav til den underliggende straffbare handlingen, enten gjennom paragrafhenvvisning, eller ved å oppstille et krav om strafferamme. Førstnevnte alternativ vil være å foretrekke, ettersom det klartest gir uttrykk for hvilke handlinger lovgiver ønsker å ramme. En mulig oppregning er skissert i utkastet ovenfor. Dersom en velger å utforme terskelen som et minstekrav til strafferamme, vil et krav om at forholdet kan straffes med fengsel i minst 1 år innebære at bestemmelsen rammer en rekke handlinger som unge deltagere i kriminelle nettverk kan bli satt til å gjøre, herunder voldslovbrudd, narkotikaovertrødelse (§ 231) og tyveri (§ 321). Riksadvokaten er imidlertid i tvil om 1 år utgjør en tilstrekkelig høy terskel, ettersom det også ville inkludere handlinger av nokså lav alvorgrad som ikke typisk forekommer i kriminelle nettverk.

Riksadvokaten har vurdert om det bør gjøres unntak fra straffelovens hovedregel om at det kreves forsett for alle deler av gjerningsbeskrivelsen, jf. straffeloven § 21, for så vidt gjelder uvitenhet om barnets alder. Ettersom det er tale om en forberedelseshandling som er et forstadium til forsøk, vil det først og fremst være den kriminelle vilje som bør rammes, hvilket tilsier forsiktighet med å ta inn et uaktsomhetsmoment i straffebudet. I en del situasjoner, for eksempel der det er kriminelle nettverk som bygger på eksisterende sosiale strukturer i et

lokalmiljø, vil nok barnets alder ofte være helt på det rene. Det vil stille seg annerledes der kriminelle nettverk rekrutterer barn fra helt andre miljøer, herunder når det gjøres forsøk på rekruttering av et høyt antall fremmede via digitale kommunikasjonskanaler. Riksadvokaten er av det syn at det vil være straffverdig å rekruttere et barn til straffbare handlinger under villfarelse om barnets alder, dersom man kan klandres for uvitenheten, og mener det lar seg forsvare å straffe slik uaktsomhet. Riksadvokaten antar at det er tilstrekkelig med et alminnelig uaktsomhetskrav, tilsvarende som i straffeloven § 307 annet punktum. Det legges til grunn at uaktsomheten også kan straffes på forsøksstadiet, selv om det i alminnelighet kreves fullbyrdelsesforsett for forsøkshandlinger, jf. Rt. 2011 s. 1455.

En har skissert en "nødventil" i tredje ledd som har til hensikt å bidra til at straffebudet kun rammer de situasjoner der en etablert kriminell trekker en mindreårig inn i forbundet. Bestemmelsen vil først og fremst ha en pedagogisk verdi, idet det samme resultatet burde kunne oppnås gjennom innskrenkende fortolkning av ordlyden basert på klare føringer i forarbeidene, hvilket ville gi en teknisk sett enklere utforming av straffebudet.

Det er ikke åpenbart hva som burde være den øvre strafferammen, med tanke på at alvorsgraden i de underliggende straffbare handlingene varierer, og forholdets straffverdighet vil også variere med alderen på de involverte. Inntil 3 år fengsel vil trolig være adekvat for de fleste tilfeller. Noe av den mer bekymringsfulle rekrutteringsaktiviteten skjer gjennom krypterte digitale kanaler, hvilket medfører utfordringer for avdekking og etterforskning av lovbrudd. En strafferamme på 3 år vil imidlertid ikke være tilstrekkelig til å kvalifisere for kommunikasjonskontroll og dataavlesning, og det kan derfor vurderes om et nytt straffebud skal angis i straffeprosessloven § 216 a første ledd bokstav b og § 216 o første ledd bokstav b.

Riksadvokaten har vurdert å foreslå ytterligere et straffebud for å ramme involvering av mindreårige i et kriminelt nettverk, før involveringen har kommet til et stadium der aktiviteten kan rammes som en kriminalisert forberedelseshandling. Spørsmål om mulig kriminalisering av rekruttering til gjenger mv. har vært grundig utredet og vurdert av Straffelovrådet og departementet i NOU 2020: 4 og Prop.190 L (2020–2021) *Endringer i straffeprosessloven og straffeloven (kriminalisering av deltakelse i kriminelle sammenslutninger)*. I disse arbeidene var imidlertid ikke rekruttering av mindreårige løftet frem som en særskilt problemstilling. Departementet fulgte den gangen opp forslaget fra utvalgets mindretall om en straffesanksjonert oppløsningshjemmel, og forkastet flertallets forslag om et selvstendig straffebud som ville ramme bl.a. rekruttering til kriminelle sammenslutninger.

Selv om en i prinsippet kunne fastsette et frittstående straffebud som kun rammer *rekruttering av mindreårige* til organiserte kriminelle grupper, er riksadvokaten av det syn at dette spørsmålet hører hjemme i en bredere vurdering, i forlengelsen av departementets behandling av Straffelovrådets forslag. En vil derfor anbefale at departementet i første rekke forfølger forslaget om en ny bestemmelse om forbund som skissert ovenfor, og eventuelt på et senere tidspunkt vurderer påny behovet for en bredere kriminalisering av deltakelse i og rekruttering til organiserte kriminelle grupper og løsere sammensatte nettverk.

6. Forslaget til endring av § 77 bokstav l

Riksadvokaten stiller seg positiv til forslaget om å heve aldersgrensen fra 15 år til 18 år. En forutsetning for at hensynet bak bestemmelsen reelt sett skal tilsi straffeskjerpelse i den enkelte

sak, er at lovbruddet er egnet til å påvirke den mindreårige negativt. Hvordan den mindreårige selv ser på dette bør ikke ha avgjørende betydning ved denne vurderingen. Normalt vil det være grunn til større skjerpelse i straffen desto yngre – og forutsetningsvis mer påvirkelig – den mindreårige er på gjerningstidspunktet.

Jørn Sigurd Maurud

Alf Butenschøn Skre
førstestatsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur